

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 grudnia 2015 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Tomasz Lebowa

Protokolant sekretarz sądowy Katarzyna Golubińska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 9 grudnia 2015 roku w L.

sprawy z powództwa D. K., I. M., M. R. (1), J. K. (1), T. K., B. O. i M. F. (1)

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w W.

o zadośćuczynienie

I. zasądza od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz D. K., I. M., J. K. (1) kwoty po 50000 zł (pięćdziesiąt tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 26 kwietnia 2014 roku do dnia zapłaty;

II. zasądza od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz M. R. (1) kwotę 38000 zł (trzydzieści osiem tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 26 kwietnia 2014 roku do dnia zapłaty;

III. zasądza od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz T. K., B. O. i M. F. (1) kwoty po 10000 zł (dziesięć tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 26 kwietnia 2014 roku do dnia zapłaty;

IV. oddala powództwa w pozostałej części;

V. zasądza od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz D. K. kwotę 592,38 zł (pięćset dziewięćdziesiąt dwa złote trzydzieści osiem groszy) tytułem zwrotu kosztów procesu;

VI. zasądza od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz I. M. kwotę 427,38 zł (czteryście dwadzieścia siedem złotych trzydzieści osiem groszy) tytułem zwrotu kosztów procesu;

VII. zasądza od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz M. R. (1) kwotę 482,38 zł (czteryście osiemdziesiąt dwa złote trzydzieści osiem groszy) tytułem zwrotu kosztów procesu;

VIII. zasądza od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz J. K. (1) kwotę 537,38 zł (pięćset trzydzieści siedem złotych trzydzieści osiem groszy) tytułem zwrotu kosztów procesu;

IX. zasądza od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz T. K. i B. O. kwoty po 678,10 zł (sześćset siedemdziesiąt osiem złotych dziesięć groszy) tytułem zwrotu kosztów procesu;

X. zasądza od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz M. F. (1) kwotę 528,10 zł (pięćset dwadzieścia osiem złotych dziesięć groszy) tytułem zwrotu kosztów procesu;

XI. nakazuje ściągnąć od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz Skarbu Państwa (Sąd Okręgowy w Lublinie) kwotę 8900 zł (osiem tysięcy dziewięćset złotych) tytułem należnych kosztów sądowych;

XII. w pozostałej części nieuiszczone koszty sądowe przejąć na rachunek Skarbu Państwa.

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 3 grudnia 2014 roku (data stempla pocztowego - k. 87) D. K., I. M., M. R. (1), J. K. (1), T. K., B. O. i M. F. (1) reprezentowani przez pełnomocnika domagali się zasądzenia od (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W.:

- kwotę po 90 000 zł na rzecz D. K., I. M., M. R. (1) tytułem zadośćuczynienia za krzywdę spowodowaną śmiercią ojca wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 26 kwietnia 2014 roku do dnia zapłaty oraz zwrotu kosztów procesowych według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 7 200 zł i opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w wysokości 34 zł na rzecz każdego z powodów;

- kwotę po 20 000 zł na rzecz T. K., B. O. i M. F. (1) tytułem zadośćuczynienia za krzywdę spowodowaną śmiercią brata wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 26 kwietnia 2014 roku do dnia zapłaty oraz zwrotu kosztów procesowych według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 4 800 zł i opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w wysokości 34 zł na rzecz każdego z powodów.

W uzasadnieniu pozwu podano, że w dniu 2 sierpnia 1999 roku doszło do wypadku drogowego, którego uczestnikiem był S. K. – ojciec i brat powodów. Na skutek odniesionych w wypadku obrażeń poszkodowany podróżujący jako pasażer samochodu osobowego marki F. (...) poniósł śmierć na miejscu, a sprawca został skazany prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Puławach z dnia 15 lutego 2000 roku w sprawie sygn. akt II K 35/00. Dodatkowo pojazd, którym się poruszał był objęty ochroną ubezpieczeniową w zakresie odpowiedzialności cywilnej u pozwanego. Decyzją z dnia 5 maja 2000 roku pozwany uwzględnił żądanie powodów – dzieci zmarłego S. K. i wypłacił stosowne odszkodowanie za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej po śmierci ojca. Wskazano, iż pismem z dnia 19 marca 2014 roku powodowie zwrócili się ponownie do strony pozwanej dodatkowo o przyznanie na ich rzecz zadośćuczynienia za krzywdę spowodowaną naruszeniem dóbr osobistych na skutek śmierci bliskiej osoby, ale w decyzji z dnia 22 kwietnia 2014 roku ubezpieczyciel odmówił uznania tych roszczeń.

Uzasadniając zgłoszone żądanie zadośćuczynienia strona powodowa podnosiła, że rodzina przed śmiercią S. K. była bardzo zżyta, pomagała sobie zarówno w sensie materialnym jak i duchowym. Zmarły był osobą otwartą, pracowitą i opiekuńczą. Zarówno z dziećmi jak i rodzeństwem pozostawał w dobrych relacjach. Był jedynym żywicielem rodziny, pracował zawodowo zapewniając stały dochód dzieciom oraz żonie. W dacie jego śmierci najstarsze z dzieci miało 16 lat, a najmłodsze 9 lat. Powodowie – dzieci S. K. na skutek wypadku stracili wzór do naśladowania na przyszłość oraz oparcie w dorosłym życiu. Rodzeństwo S. K. znajdowało w nim oparcie i traktowało go w sposób szczególny. Jednocześnie bowiem poszkodowany w wypadku, jako najstarsze dziecko swoich rodziców realizował obowiązki głowy rodziny w czasie, kiedy zachorował jego ojciec. Powodowie T. K., B. O. i M. F. (1) utrzymywali ze zmarłym bliskie relacje, spotykali się z bratem przy okazji uroczystości rodzinnych i pomagali sobie wzajemnie. Jak wywiedziono do chwili obecnej mimo upływu wielu lat powodowie nadal zachowują żywą pamięć o zmarłym, odczuwają ból po jego stracie i tęsknotę za utraconymi wspólnie spędzonymi chwilami.

Uzasadniając termin naliczania odsetek ustawowych strona powodowa wskazała, iż winny być one liczone od dnia 26 kwietnia 2014 roku, to jest od upływu przewidzianego w art. 14 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych terminu 30 dni od złożenia zawiadomienia o szkodzie, przedłużonego o 7 dniowy termin na doręczenie pisma i zapoznanie się z nim ubezpieczyciela w związku ze sprecyzowaniem roszczenia powodów przy piśmie z dnia 19 marca 2014 roku (pozew z uzasadnieniem k. 2-13).

W odpowiedzi na pozew z dnia 8 czerwca 2015 roku (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. wnosił o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie na jego rzecz od powodów kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz opłaty od pełnomocnictwa w kwocie 17 zł. W uzasadnieniu swojego stanowiska strona pozwana zakwestionowała roszczenie o zadośćuczynienie podnosząc, iż art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. nie może

stanowią podstawy prawnej roszczenia powodów z tytułu naruszenia dóbr osobistych wyrażających się w zerwaniu więzi rodzinnych na skutek śmierci osoby bliskiej, uwzględniając jednak utrwalone stanowisko judykatury pozwana nie kwestionowała dopuszczalności dochodzenia roszczenia o zadośćuczynienie z powołaniem na powyższe przepisy.

Odnosząc się do wysokości zgłoszonych w pozwie żądań o zadośćuczynienie wskazała, że nie jest możliwe, aby powodowie jako rodzeństwo i dzieci zmarłego w jednakowy sposób odczuwali stratę, co uzasadnia różnicowanie kwot zadośćuczynienia jedynie w zależności od stanu pokrewieństwa. Podnosiła ponadto, iż w uzasadnieniu pozwu jedynie ogólnikowo i zbiorczo wskazano reperkusje krytycznego zdarzenia nie precyzując na czym polegała krzywda poszczególnych osób. Powodowie w ocenie pozwanej nie udowodnili w żaden sposób czasu trwania negatywnych emocji, ich natężenia, czy wpływu zdarzenia na własne samopoczucie. Podczas prowadzenia czynności wyjaśniających dotyczących szkody przez ubezpieczyciela, jak wskazano przeprowadzono również rozmowę z J. K. (2) – żoną zmarłego, która przedstawiała inny obraz życia rodzinnego niż powodowie w uzasadnieniu pozwu. Dodatkowo podnoszono, że bezpośrednio po śmierci męża J. K. (2) otrzymała kwotę 45 000 zł za pogorszenie sytuacji życiowej własnej oraz dzieci, które to obejmowało również element szkody niematerialnej tj. krzywdy. Odnosząc się od żądań rodzeństwa poszkodowanego w wypadku pozwana wywodziła, że powodów i zmarłego nie łączyły w dacie wypadku więzi gospodarcze, gdyż posiadali własne rodziny, byli dorosłymi osobami, osiągającymi własne dochody. Śmierć brata nie wiązała się zatem w ocenie pozwanej z utratą bezpieczeństwa w domu rodzinnym czy znacznym zaburzeniem funkcjonowania. Powodowie swoich żądań nie popierają obiektywnymi dowodami w tym istnienia pozytywnej więzi emocjonalnej pomiędzy nimi, a zmarłym. Pozwana w dalszej części zakwestionowała również żądanie odsetek od daty zakreślonej w pozwie podnosząc, iż powyższe kwoty nie zostały zgłoszone wcześniej, a pozostają między stronami sporne. Ostatecznie również zanegowała żądanie zasądzenia kosztów zastępstwa procesowego w podwójnej wysokości podnosząc, iż nie znajduje uzasadnienia (odpowiedź na pozew k. 141-145v).

W piśmie procesowym z dnia 7 lipca 2015 roku (data wpływu) strona powodowa poinformowała, iż pozwana wypłaciła na rzecz powódki M. R. (1) kwotę 12 000 zł tytułem zadośćuczynienia. Uwzględniając zatem wskazaną okoliczność powódka cofnęła pozew wraz z zrzeczeniem się roszczenia w tym zakresie, jednocześnie domagając się zasądzenia kwoty 78 000 zł z tytułu zadośćuczynienia wraz z odsetkami liczonymi o dnia 26 kwietnia 2014 roku do dnia zapłaty oraz zwrotu kosztów procesowych według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego wysokości 7 200 zł. Ustosunkowując się do argumentacji zawartej w odpowiedzi na pozew strona powodowa podniosła, iż kwota 40 000 zł została przyznana przez ubezpieczyciela w 2000 roku na rzecz czwórki powodów tj. D. K., I. M., J. K. (1) i M. R. (1) ale okoliczność ta nie powinna mieć wpływu na określenie wysokości zadośćuczynienia (pismo procesowe k.259-260).

W toku procesu strony podtrzymywały swoje stanowisko w sprawie, powodowie popierali powództwo, pozwany powództwa nie uznawał i wnosił o jego oddalenie (protokół skrócony k. 257-257v, 290-291).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 2 sierpnia 1999 roku R. S. naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym w ten sposób, że kierując samochodem osobowym marki P. o nr rej. (...) nie zachował należytej ostrożności przy zbliżaniu się do skrzyżowania i przystąpił bezpośrednio w jego obrębie do wyprzedzania jadącego przed nim samochodu marki F. (...) o nr rej. (...) kierowanego przez J. G., rozwijając przy tym prędkość 97 km/h, w wyniku czego uderzył w jadący przed nim pojazd, który z kolei uderzył w stojący przy skrzyżowaniu słup trakcji elektrycznej. W następstwie tego zdarzenia podróżujący jako pasażer samochodu F. (...) ojciec i brat powodów - S. K. poniósł śmierć na miejscu.

R. S. wyrokiem Sądu Rejonowego w Puławach z dnia 15 lutego 2000 roku w sprawie sygn. akt II K 35/00 został uznany winnym popełnienia czynu z art. 177 § 1 i 2 k.k. i skazany na karę 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby (wyrok w sprawie II K 35/00 k. 64-65, odpis skrócony aktu zgonu k. 63).

Pojazd sprawcy wypadku był ubezpieczony w zakresie odpowiedzialności cywilnej w (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W. (okoliczności bezsporne).

S. K. w dacie wypadku miał 50 lat. Był mężem J. K. (2) i ojcem sześciorga dzieci w tym powodów: D. K. urodzonego (...), I. M. urodzonej (...), M. R. (1) urodzonej (...) i J. K. (1) urodzonej (...).

Zmarły był również bratem T. K., B. O. i M. F. (1). Jako najstarszy z rodzeństwa przejął obowiązki głowy rodziny z uwagi na chorobę ojca. Cieszył się szczególnym szacunkiem braci oraz sióstr.

S. K. postrzegany był przez swoich bliskich oraz otoczenie jako człowiek uczynny, zaradny, pracowity i zapobiegliwy. Przy wsparciu rodziny wybudował dom, budynki gospodarcze oraz ogrodził całą posesję. Nie odmawiał pomocy również sąsiadom. Przed wypadkiem był zatrudniony na stałe w Przedsiębiorstwie Budowlanym (...) w P. jako brygadzysta w grupie budowlanej. Pozostawał jedynym żywicielem rodziny. Celem zapewnienia jej dodatkowych dochodów podejmował dorywcze na budowie lub u okolicznych rolników. Z uwagi na fakt, iż pięcioro spośród sześciorga dzieci zmarłego było dziećmi specjalnej troski, J. K. (2) nie pracowała zawodowo, zajmując się domem, wychowaniem dzieci i uprawą przydomowych plantacji owoców. Środki uzyskane w ten sposób również zasilały budżet rodzinny. S. K. wolny czasu spędzał ze swoimi dziećmi, troszczył się o ich właściwy rozwój, wspomagał je w nauce, dbał o wychowanie, zabierał na wycieczki oraz spotkania rodzinne, organizował wspólne wyjazdy. W dacie wypadku D. K. miał 9 lat, J. K. (1) 12 lat, I. M. 13 lat, a M. R. (1) 16 lat. Wszyscy uczęszczali do szkoły. Informację o śmierci ojca przekazała im J. K. (2), kiedy po zbiorze jeżyn powrócili do domu. Tragiczna i niespodziewana śmierć ojca pozbawiła powodów poczucia bezpieczeństwa oraz oparcia psychicznego. Powodowie odczuwali to najdotkliwiej w okresie dojrzewania, kiedy szczególnie brakowało im jego rady czy samej obecności. Tragiczny w swoich skutkach wypadek sprawił również, że na małoletnich powodów spadło wiele dodatkowych obowiązków.

O śmierci swojego brata S. K., B. O. i M. F. (1) zostali poinformowani telefonicznie przez J. K. (2). Rodzeństwo przed wypadkiem spotykało się z bratem często. Odbywało się to nie tylko przy okazji uroczystości rodzinnych, ale również prac polowych, na których wykonywanie wspólnie się umawiali, dochodziło również do spotkań spontanicznych. Mieli świadomość, iż mogą wzajemnie liczyć na swoją pomoc oraz wsparcie, byli ze sobą związani i życzliwi, nie dochodziło między nimi do kłótni czy poważniejszych nieporozumień. Powodowie do chwili obecnej wspominają brata i ojca. Mimo upływu lat nadal często odwiedzają grób zmarłego i wracają do wspomnień z przeszłości (odpis skrócony aktu zgonu k. 63, odpis skrócony aktu urodzenia k. 79, 81, 82, 83, 84, odpis skrócony aktu małżeństwa k. 80, 85, 86, dokumenty z akt szkody nr (...) k. 197-197v, 198-198v, 199-199v, 200-200v, 201-201v, 202-202v, 203-203v, 204-204v, 205-205v, 206-206v, 207-207v, 208-208v, 209-209v, 210-210v, zeznania powoda D. K. protokół skrócony k. 257-257v, 290-291 wraz z transkrypcją k. 268-270, 302, zeznania powódki I. M. protokół skrócony k. 257-257v, 290-291 wraz z transkrypcją k. 271-272v, 303, zeznania powódki M. R. (1) protokół skrócony k. 257-257v, 290-291 wraz z transkrypcją k. 273-274, 304, zeznania powódki J. K. (1) protokół skrócony k. 257-257v, 290-291 wraz z transkrypcją k. 275-276v, 305, zeznania powoda T. K. protokół skrócony k. 257-257v, 290-291 wraz z transkrypcją k. 277-280, 308, zeznania powódki B. O. protokół skrócony k. 257-257v, 290-291 wraz z transkrypcją k. 281-283v, 306, zeznania powódki M. F. (1) protokół skrócony k. 257-257v, 290-291 wraz z transkrypcją k. 284-288v, 307, zeznania M. F. (2) protokół skrócony k. 290-291 wraz z transkrypcją k. 300-300v, zeznania Z. K. protokół skrócony k. 290-291 wraz z transkrypcją k. 301-301v).

Powodowie w piśmie z dnia 19 marca 2014 roku domagali się od (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz D. K., I. M., M. R. (1) i J. K. (1) kwot po 200 000 zł tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych w postaci szczególnej więzi rodzinnej po śmierci ojca oraz kwot po 50 000 złotych na rzecz M. F. (1), B. O. i T. K. za naruszenie dóbr osobistych w postaci szczególnej więzi rodzinnej łączącej każdego z powodów z bratem (zażalenie w wnioskiem o ponowne rozpatrzenie sprawy k. 68-76).

Decyzją z dnia 22 kwietnia 2014 roku pozwany odmówił wypłaty jakichkolwiek dodatkowych świadczeń ponad dotychczas spełnione (decyzja k. 77-78).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o wskazane dowody. Należy wskazać, że dowody w postaci dokumentów nie budzą w ocenie Sądu żadnych wątpliwości i nie były kwestionowane przez strony. Nadto z treścią tych dowodów korespondują zeznania powodów D. K., I. M., M. R. (1) i J. K. (1), które pozostają spójne i logiczne. Sąd podzielił

również zeznania powodów T. K., B. O. i M. F. (1). Zeznania te są wzajemnie niesprzeczne, korespondują ze sobą w zakresie, kiedy powodowie opisywali łączące ich ze zmarłym bratem więzi i charakter cierpień jakich doznawali po wypadku i jego śmierci. Zeznania powodów znajdują swoje potwierdzenie w relacjach przedstawionych przez świadków Z. K. i M. F. (2). Co należy podkreślić przedmiotem badania dla Sądu w niniejszym postępowaniu były relacje łączące S. K. z rodzeństwem oraz dziećmi, a nie charakter oraz bliskość tych więzi między rodzeństwem zmarłego i J. K. (2). Okoliczności, co do których żona zmarłego korzystała z pomocy rodzeństwa po śmierci męża i wsparcia, jakie miała od nich uzyskać oraz dotyczące wiedzy T. K., B. O. i M. F. (1) na temat separacji między małżonkami pozostają bez znaczenia merytorycznego dla rozstrzygnięcia zasadności powództwa.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwo jest częściowo zasadne.

Zgodnie z treścią art. 822 § 1 i § 2 k.c. przez umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej ubezpieczyciel zobowiązuje się do zapłacenia określonego w umowie odszkodowania za szkody wyrządzone osobom trzecim, wobec których odpowiedzialność za szkodę ponosi ubezpieczający albo ubezpieczony. Jeżeli strony nie umówiły się inaczej, umowa ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej obejmuje szkody, o jakich mowa wyżej, będące następstwem przewidzianego w umowie zdarzenia, które miało miejsce w okresie ubezpieczenia. Uprawniony do odszkodowania w związku ze zdarzeniem objętym umową ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej może dochodzić roszczenia bezpośrednio od ubezpieczyciela (vide: art. 822 § 4 k.c.).

W świetle natomiast art. 35 i art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124, poz. 1152 ze zmianami) ubezpieczeniem OC posiadaczy pojazdów mechanicznych jest objęta odpowiedzialność cywilna każdej osoby, która kierując pojazdem mechanicznym w okresie trwania odpowiedzialności ubezpieczeniowej, wyrządziła szkodę w związku z ruchem tego pojazdu. Odszkodowanie ustala się i wypłaca w granicach odpowiedzialności cywilnej posiadacza lub kierującego pojazdem mechanicznym, najwyżej jednak do ustalonej w umowie ubezpieczenia sumy gwarancyjnej.

W przedmiotowej sprawie, z uwagi na datę zaistnienia zdarzenia szkodowego (1999 rok) przed dniem 3 sierpnia 2008 roku, mają zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego na gruncie stanu prawnego obowiązującego przed nowelizacją art. 446 k.c., dokonaną art. 1 ustawy z dnia 30 maja 2008 roku o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 116, poz. 731) skutkiem, której został wprowadzony do porządku prawnego art. 446 § 4 k.c. przewidujący zadośćuczynienie za śmierć osoby bliskiej i prima facie wysuwana bywa teza, jak czyni to strona pozwana, iż brak było przepisu umożliwiającego powodom bezpośrednio domaganie się zadośćuczynienia za śmierć osoby bliskiej. Jednakże taka wykładnia przepisów przyjmuje błędnie istnienie luki prawnej, która de facto ma charakter pozorny i którą likwiduje konsekwentne, najnowsze orzecznictwo sądów powszechnych. Podzielając prezentowane wnioski za stanowiskiem doktryny podnieść należy, że najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 roku i zasady tej nie wyłącza art. 34 przywołanej ustawy ubezpieczeniowej (tak wprost uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 20 grudnia 2012 roku, sygn. III CZP 93/12 BSN 2013/1, z dnia 7 listopada 2012 roku, sygn. III CZP 67/12, z dnia 13 lipca 2011 roku, sygn. III CZP 32/11, z dnia 22 października 2010 roku, sygn. III CZP 76/10, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2010 roku, sygn. IV CSK 307/09, wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 14 grudnia 2007 roku, sygn. I A Ca 1137/07).

W stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy powodowie w następstwie śmierci ojca i brata niewątpliwie doznali cierpień zarówno o charakterze fizycznym, jak również cierpień psychicznych. Roszczenia zgłoszone w pozwie podlegają zatem rozpoznaniu w świetle brzmienia art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. Z przepisu art. 24 § 1 k.c. wynika, iż nie każde naruszenie dobra osobistego umożliwia wystąpienie z roszczeniami ochronnymi. Jest to możliwe dopiero wtedy, gdy działanie naruszającego będzie bezprawne, tj. sprzeczne z prawem lub godzące w zasady współzycia społecznego. Ciężar wykazania, że nastąpiło naruszenie dobra osobistego, zgodnie z art. 6 k.c. spoczywa na powodach.

Pozwany zaś, w celu uwolnienia się od odpowiedzialności, może wówczas wykazać, iż jego działanie naruszające dobro osobiste powodów nie miało charakteru bezprawnego. O bezprawności decyduje wyłącznie kryterium obiektywne. Zagrożenie naruszenia lub naruszenie dobra osobistego zostanie uznane za bezprawne, jeżeli jest ono sprzeczne z szeroko rozumianym porządkiem prawnym, a więc z normami prawnymi lub regułami postępowania wynikającymi z zasad współżycia społecznego. Z art. 24 k.c. wynika domniemanie bezprawności, co w sposób korzystny dla pokrzywdzonego wpływa na rozłożenie ciężaru dowodu oraz ryzyka niewyjaśnienia okoliczności stanu faktycznego, od których bezprawność zależy. Z domniemania bezprawności pokrzywdzony korzysta więc zawsze wtedy, gdyby bez tego domniemania ochrona nie byłaby mu przyznana.

Krzywdę doznaną w wyniku śmierci osoby bliskiej bardzo trudno ocenić i wyrazić w formie pieniężnej. Każdy przypadek powinien być traktowany indywidualnie z uwzględnieniem wszystkich okoliczności sprawy, przy czym ocena ta powinna opierać się na kryteriach obiektywnych, a nie na wyłącznie subiektywnych odczuciach samych pokrzywdzonych.

W przedmiotowej sprawie oczywiste jest, że śmierć S. K. była powiązana adekwatnym związkiem przyczynowym z bezprawnym działaniem R. S. (skazanego za ten czyn prawomocnym wyrokiem), za którego ponosi odpowiedzialność (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W..

Katalog dóbr osobistych, do którego odwołuje się art. 23 k.c., ma charakter otwarty. Przepis ten wymienia dobra osobiste człowieka pozostające pod ochroną prawa cywilnego w sposób przykładowy, uwzględniając te dobra, które w praktyce mogą być najczęściej przedmiotem naruszeń. Nie budzi jednak wątpliwości, że przedmiot ochrony oparty na podstawie art. 23 i 24 k.c. jest znacznie szerszy. Należy uznać, że ochronie podlegają wszelkie dobra osobiste, rozumiane jako wartości niematerialne związane z istnieniem i funkcjonowaniem podmiotów prawa cywilnego, które w życiu społecznym uznaje się za doniosłe i zasługujące z tego względu na ochronę. W judykaturze uznano, że do katalogu dóbr osobistych niewymienionych wprost w art. 23 k.c. należy np. pamięć o osobie zmarłej, prawo do intymności i prywatności życia, prawo do planowania rodziny lub płęć człowieka.

Nie ulega wątpliwości, że rodzina, jako związek najbliższych osób, które łączy szczególna więź wynikająca najczęściej z pokrewieństwa i zawarcia małżeństwa, podlega ochronie prawa. Dotyczy to odpowiednio ochrony prawa do życia rodzinnego obejmującego istnienie różnego rodzaju więzi rodzinnych. Dobro rodziny jest nie tylko wartością powszechnie akceptowaną społecznie, ale także uznaną za dobro podlegające ochronie konstytucyjnej. Artykuł 71 Konstytucji stanowi, że państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej ma obowiązek uwzględniania dobra rodziny. Dobro rodziny wymienia także art. 23 k.r.o., zaliczając obowiązek współdziałania dla dobra rodziny do podstawowych obowiązków małżonków. Więź rodzinna odgrywa doniosłą rolę, zapewniając małżonkom m.in. poczucie stabilności, wzajemne wsparcie obejmujące sferę materialną i niematerialną oraz gwarantuje wzajemną pomoc w wychowaniu dzieci i zapewnieniu im możliwości kształcenia. Należy zatem przyjąć, że prawo do życia rodzinnego i utrzymania tego rodzaju więzi stanowi dobro osobiste członków rodziny i podlega ochronie na podstawie art. 23 i 24 k.c. (por. uzasadnienie Sądu Najwyższego w sprawie sygn. IV CSK 307/09).

Ustalając wysokość należnego powodom D. K., I. M., M. R. (1) i J. K. (1) zadośćuczynienia, Sąd opierał się w głównej mierze na zeznaniach powodów, którym w całości dał wiarę. Spowodowanie śmierci osoby najbliższej, jaką jest ojciec, stanowi naruszenie dobra osobistego dzieci w postaci prawa do życia w pełnej rodzinie. W powszechnym odczuciu strata ojca stanowi okoliczność dotyczącą sfery psychicznej w sposób najdotkliwszych z możliwych. Można z pewnością powiedzieć, że S. K. był ważną osobą w życiu powodów. Śmierć ojca była dla nich ogromną tragedią i szokiem. Wspomnienia ojca powodują z pewnością ból i cierpienie. Więzy rodzinne łączące powodów z ojcem były bliskie i znajdowały swój wyraz w codziennych, intensywnych i wielowymiarowych kontaktach. Powodów z uwagi na przedwczesną śmierć ojca ominęły wszelkie wydarzenia takie jak radość ze spędzania wspólnie czasu, pomocy w okresie dorastania, możliwość cieszenia się z sukcesów ojca czy z samej możliwości przebywania z nim. Zostali pozbawieni poczucia bliskości, miłości, przywiązania ze strony ojca. Utracili możliwość wsparcia i czerpania z wiedzy ojca w szczególnym okresie, kiedy wchodzili w okres dorastania i tego wsparcia bardzo potrzebowali. W ocenie Sądu istotną okolicznością jest fakt, że troje powodów z uwagi na stan zdrowia w sposób szczególnie wymagało

opieki, troski i miłości obojga rodziców, aby móc się rozwijać w poczuciu bezpieczeństwa do czasu uzyskania jak największej samodzielności. W przypadku powoda D. K. obecność ojca była natomiast bardzo ważna z tego względu, iż był najmłodszym dzieckiem z rodzeństwa i w dacie wypadku miał dopiero 9 lat. Utrata jednego z rodziców w tak wczesnym okresie dzieciństwa może wpływać na nieprawidłowy rozwój emocjonalny. Naruszenie takiego dobra osobistego stanowi zatem dalece większą dolegliwość psychiczną dla członków rodziny, niż w przypadku innych dóbr osobistych, a jej skutki rozciągają się na całe życie osób bliskich. Niewątpliwie brak wsparcia ojca, który jednoczył rodzinę, stanowił dla bliskich osobę „szczególnie ważną” z uwagi na fakt, iż był postrzegany przez swoje dzieci nie tylko jako rodzic, ale jako wzorzec godny naśladowania, osoba jednocząca rodzinę i zapewniająca jej bezpieczeństwo finansowe, stanowi filar oraz oparcie dla wszystkich jej członków, był dla dzieci zmarłego bardzo dotkliwy. Dlatego doznana w tym przypadku szkoda jest bardziej godna ochrony z uwagi na naruszenie dobra wysokiej rangi i w najwyższym stopniu. Utrata osoby bliskiej ma zawsze charakter nieodwracalny.

Ustalając kwotę zadośćuczynienia sąd a quo kierował się zatem powyższymi rozważaniami, a także samymi okolicznościami związanymi ze śmiercią S. K., faktem, iż w dacie wypadku miał 50 lat i przez długi czas mógł jeszcze wspierać swoje dzieci w ich rozwoju, osiągnięciu samodzielności, zdobywaniu nowych umiejętności, a także uwzględniając fakt, iż śmierć S. K. była nagła i niespodziewana oraz w żaden sposób niezawiniona przez samego poszkodowanego.

Mając powyższe na uwadze należało stwierdzić, że zadośćuczynienie w wysokości po 50 000 zł dla powodów D. K., I. M. i J. K. (1) oraz kwoty 38 000 zł dla M. R. (2) (przy uwzględnieniu kwoty 12 000 złotych wypłaconej w toku niniejszego postępowania przez ubezpieczyciela) jako dzieci zmarłego S. K. odpowiada doznanej przez nich krzywdzie, przedstawia dla nich ekonomicznie odczuwalną wartość, nie jest również rażąco wygórowane i nie prowadzi do nieuzasadnionego przysporzenia w ich majątku, a także uwzględnia przesłankę przeciętnej stopy życiowej społeczeństwa w konkretnych uwarunkowaniach dotyczących powodów. Żądane kwoty po 90 000 zł tytułem zadośćuczynienia były w ocenie Sądu zbyt wygórowane, albowiem znaczenie posiada również wpływ czasu, jaki nastąpił od daty wypadku. Kompensacyjny charakter zadośćuczynienia nakazuje uwzględniać złagodzenie skutków zdarzenia wywołującego szkodę w kontekście odległości czasowej pomiędzy wypadkiem, a datą orzekania o zadośćuczynieniu. Z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, że od daty wypadku i jego tragicznych w skutkach konsekwencji powodowie skończyli szkoły ponadpodstawowe, każde z nich dobyte określony zawód oraz wszyscy posiadają stały dochód. Dodatkowo powódki M. R. (1) oraz I. M. założyły własne rodziny. Po śmierci S. K. powodowie nadal korzystali ze wsparcia matki, która skupiała ich wokół siebie jednocząc rodzinę. Brak jest zatem dowodu na to, że śmierć ojca doprowadziła do degradacji więzi rodzinnych lub odbiła się negatywnie na stosunku powodów do najbliższych członków rodziny, czy rówieśników.

Orzekając o wysokości przyznanego zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wobec rodzeństwa S. K. Sąd miał na uwadze, że niespodziewana śmierć osoby bliskiej - brata skutkowałą obciążeniami psychicznymi dla powodów T. K., B. O. i M. F. (1), którzy nie tylko stracili powiernika, „ojca w zastępstwie”, ale także osobę na której wsparcie oraz pomoc mogli zawsze liczyć. Należy podkreślić, iż bliskie relacje jakie istniały między zmarłym, a jego rodzeństwem nie budzą wątpliwości Sądu. Niezależnie bowiem od innych okoliczności, czy wzajemnych sympatii członków poszczególnych rodzin, ustalono, iż zmarły z rodzeństwem spotykał się często, łączyły ich biskie relacje, wspierali się wzajemnie, doradzali sobie czy korzystali z wzajemnej pomocy. Z drugiej jednak strony, Sąd miał na uwadze to, że krzywda powodów nie jest tego stopnia, który legitymizowałaby zasądzenie na ich rzecz zadośćuczynienia w żądanej wysokości, gdyż wszyscy mieli już własne rodziny i to na nich koncentrowały się ich działania oraz zaangażowanie, a więc więzy rodzinne pomiędzy zmarłym, a nimi musiały ulec naturalnemu rozluźnieniu. Nie wykazano, iż częstotliwość odwiedzin rodzeństwa była na wyjątkowym poziomie, powodowie nie prowadzili ze zmarłym wspólnego gospodarstwa, w chwili jego śmierci byli osobami dojrzałymi wiekowo, pozostającymi w związkach małżeńskich. Po tragicznej śmierci brata powodowie nie korzystali z leczenia specjalistycznego psychologicznego czy psychiatrycznego. Starali się dobrze funkcjonować pomimo doświadczanego cierpienia. Po śmierci brata życie powodów w sferze społecznej i zawodowej nie zmieniło się również w sposób diametralny czy też wyjątkowy. W świetle powyższego, Sąd uznał, że odpowiednim

zadośćuczynieniem za krzywdę doznaną przez powodów są kwoty po 10 000 zł. W pozostałym zakresie roszczenie M. K., B. O. i M. F. (1) jako wygórowane podlega zatem oddaleniu.

Odnosząc się do argumentacji strony pozwanej zawartej w odpowiedzi na pozew, już jedynie ubocznie podnieść należy, że powodowie nie dochodzili dotychczas zadośćuczynienia za naruszenie ich dóbr osobistych lecz odszkodowania za pogorszenie ich sytuacji życiowej po śmierci ojca i brata zatem roszczenie to było roszczeniem o naprawienie szkody majątkowej, a nie krzywdy. Zupełnie inne jest bowiem ratio legis przepisu art. 446 § 3 k.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji i art. 448 w zw. z art. 23 i 24 k.c. Dyspozycja art. 446 § 4 k.c. w dawnym brzmieniu dotyczyła szkód majątkowych po śmierci osoby bliskiej, a art. 448 w zw. z art. 23 i 24 k.c. dotyczy krzywdy powstałej w skutek naruszenia dobra osobistego polegającego na prawie do życia w pełnej rodzinie, a więc krzywdzie wyrządzonej poprzez zerwanie więzi rodzinnych z winy innej osoby. Przy czym przy szkodach majątkowych brało się pod uwagę również te szkody, które powstały poprzez naruszenie dóbr niematerialnych np. osłabienie aktywności życiowej wskutek długotrwałej reakcji żałoby lub popadnięcia w depresję i obniżenie zdolności zarobkowania, niemożność liczenia na wsparcie rodzica przy opiece nad dziećmi lub osoba chorą i w związku z tym konieczność wynajęcia opiekuna. Nie brało się pod uwagę krzywdy w postaci bólu psychicznego, tęsknoty, pozbawienia prawidłowych wzorców do naśladowania, pozbawienia uczucia miłości czy pustki. Argumentacja zgodnie, z którą odszkodowanie wypłacone J. K. (2) miało uwzględniać również element niematerialnej szkody w postaci krzywdy – według interpretacji przyjętej dla oceny zasadności żądań pozwu jest zatem w ocenie Sądu nietrafna.

Żądanie zasądzenia ustawowych odsetek uzasadnia art. 481 k.c., zgodnie z którym, jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi (§ 1); jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była z góry oznaczona, należą się odsetki ustawowe. Jednakże gdy wierzytelność jest oprocentowana według stopy wyższej niż stopa ustawowa, wierzyciel może żądać odsetek za opóźnienie według tej wyższej stopy (§ 2 k.c.). Ubezpieczyciel obowiązany jest spełnić świadczenie w terminie trzydziestu dni, licząc od daty otrzymania zawiadomienia o wypadku (art. 817 § 1 k.c.). Powodowie sprecyzowali roszczenie w piśmie z dnia 19 marca 2014 roku. Tym samym zasadne jest zadanie zasądzenia odsetek ustawowych od dnia 26 kwietnia 2014 roku.

D. K., I. M., M. R. (1) i J. K. (1) są stroną wygrywającą proces w 55 %, a powodowie T. K., B. O. i M. F. (1) są stroną wygrywającą proces w 50 %.

Orzeczenie o kosztach procesu (zawarte w punktach V-X wyroku) uzasadnia treść art. 100 k.p.c., który statuuje zasadę, stosunkowego rozdzielenia kosztów, w sytuacji, kiedy powództwo zostało uwzględnione częściowo. Powodowie ponieśli koszty procesu na które złożyły się: uiszczone części opłaty od pozwu: D. K., T. K. i B. O. po 500 zł, I. M. i M. F. (1) po 200 zł, M. R. (1) – 300 zł i J. K. (1) – 400 zł, jak również opłaty skarbowe od udzielonych pełnomocnictw po 17 zł. Powodowie byli reprezentowani przez jednego pełnomocnika – adwokata. Wynagrodzenie pełnomocnika wynosi stosownie do treści na podstawie § 6 pkt 6 i 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jednolity Dz. U. z 2013, poz. 461) w przypadku D. K., I. M., M. R. (1) i J. K. (1) po 3600 zł, natomiast w przypadku pozostałych powodów po 2400 zł. Mając na względzie nakład pracy pełnomocnika reprezentującego wielu powodów w jednorodnej sprawie o zadośćuczynienie z tego samego zdarzenia należało uwzględnić przy ustalaniu wynagrodzenia w przypadku D. K., I. M., M. R. (1) i J. K. (1) w kwocie po 1800 zł, natomiast co do T. K., B. O. i M. F. (1) w kwocie po 1200 zł (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 roku, sygn. IIICZP 58/15). Pozwany poniósł koszty procesu w kwocie 7217 zł, na które składa się wynagrodzenie pełnomocnika - 7200 zł (§ 6 pkt 7 cytowanego rozporządzenia) oraz opłata skarbową od udzielonego pełnomocnictwa – 17 zł. Pełnomocnik pozwanego reprezentował go w sprawie przeciwko 7 pozwany, którzy dochodzili zadośćuczynienia w różnej wysokości. Zatem ustalając sumę kosztów obu stron, w przypadku każdego z powodów należało uwzględnić jego udział w kosztach strony pozwanej. Łącznie powodowie dochodzili kwoty 440000 zł, zaś D. K., I. M., M. R. (1) i J. K. (1) kwot po 90000 zł, co stanowi 21% całej kwoty żądania, pozostali powodowie dochodzili kwoty po 20000 zł, co stanowi 5% całej kwoty żądania. Udział D. K., I. M., M. R. (1)

i J. K. (1) w kosztach poniesionych przez pozwanego wynosi $7217 \text{ zł} \times 20\% = 1515,50 \text{ zł}$, natomiast T. K., B. O. i M. F. (1) wynosi $7217 \text{ zł} \times 5\% = 360,80 \text{ zł}$.

Reasumując D. K. poniósł koszty procesu w kwocie: $2317 \text{ zł} (1800 + 500 + 17)$. Suma kosztów obu stron wynosi $2317 \text{ zł} + 1515,50 \text{ zł}$ (koszty pozwanego) = $3832,50$. Powód wygrał proces w 55%. Jego udział w sumie kosztów wynosi $3832,50 \text{ zł} \times 45\% = 1724,62 \text{ zł}$. Należało zatem zasądzić od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz D. K. tytułem zwrotu kosztów procesu kwotę $2317 \text{ zł} - 1724,62 \text{ zł} = 592,38 \text{ zł}$ (punkt V wyroku).

I. M. poniosła koszty procesu w kwocie: $2017 \text{ zł} (1800 + 200 + 17)$. Suma kosztów obu stron wynosi $2017 \text{ zł} + 1515,50 \text{ zł}$ (koszty pozwanego) = $3532,50$. Powódka wygrała proces w 55%. Jej udział w sumie kosztów wynosi $3532,50 \text{ zł} \times 45\% = 1589,62 \text{ zł}$. Należało zatem zasądzić od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz I. M. tytułem zwrotu kosztów procesu kwotę $2017 \text{ zł} - 1589,62 \text{ zł} = 427,38 \text{ zł}$ (punkt VI wyroku).

M. R. (1) poniosła koszty procesu w kwocie: $2117 \text{ zł} (1800 + 300 + 17)$. Suma kosztów obu stron wynosi $2117 \text{ zł} + 1515,50 \text{ zł}$ (koszty pozwanego) = (...),50. Powódka wygrała proces w 55%. Jej udział w sumie kosztów wynosi $3632,50 \text{ zł} \times 45\% = 1634,62 \text{ zł}$. Należało zatem zasądzić od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz J. R. tytułem zwrotu kosztów procesu kwotę $2117 \text{ zł} - 1634,62 \text{ zł} = 482,38 \text{ zł}$ (punkt VII wyroku). W przypadku powódki dla ustalenia kosztów procesu nie ma znaczenia fakt częściowego spełnienia świadczenia w toku procesu (kwota 12000 zł), bowiem w tym zakresie strona pozwana została uznana za przegrywającą proces merytorycznie.

J. K. (1) poniosła koszty procesu w kwocie: $2217 \text{ zł} (1800 + 400 + 17)$. Suma kosztów obu stron wynosi $2217 \text{ zł} + 1515,50 \text{ zł}$ (koszty pozwanego) = (...),50. Powódka wygrała proces w 55%. Jej udział w sumie kosztów wynosi $3732,50 \text{ zł} \times 45\% = 1679,62 \text{ zł}$. Należało zatem zasądzić od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz J. K. (1) tytułem zwrotu kosztów procesu kwotę $2217 \text{ zł} - 1679,62 \text{ zł} = 537,38 \text{ zł}$ (punkt VIII wyroku).

T. K. i B. O. ponieśli koszty procesu w kwocie po: $1717 \text{ zł} (1200 + 500 + 17)$. Suma kosztów obu stron wynosi $1717 \text{ zł} + 360,80 \text{ zł}$ (koszty pozwanego) = $2077,80$. Powodowie wygrali proces w 50%. Ich udział w sumie kosztów wynosi $2077,80 \text{ zł} \times 50\% = 1038,90 \text{ zł}$. Należało zatem zasądzić od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz T. K. i B. O. tytułem zwrotu kosztów procesu kwoty po $1717 \text{ zł} - 1038,90 \text{ zł} = 678,10 \text{ zł}$ (punkt IX wyroku).

M. F. (1) poniosła koszty procesu w kwocie: $1417 \text{ zł} (1200 + 200 + 17)$. Suma kosztów obu stron wynosi $1417 \text{ zł} + 360,80 \text{ zł}$ (koszty pozwanego) = (...),80. Powódka wygrała proces w 50%. Jej udział w sumie kosztów wynosi $1777,80 \text{ zł} \times 50\% = 888,90 \text{ zł}$. Należało zatem zasądzić od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz M. F. (1) tytułem zwrotu kosztów procesu kwotę $1417 \text{ zł} - 888,90 \text{ zł} = 528,10 \text{ zł}$ (punkt X wyroku).

Orzekając o kosztach sądowych Sąd miał na względzie, że zgodnie z art. 113 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity Dz. U. z 2010 roku, Nr 90, poz. 594 ze zmianami) kosztami sądowymi, których strona nie miała obowiązku uiścić lub których nie miał obowiązku uiścić kurator albo prokurator, sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji obciąża przeciwnika, jeżeli istnieją do tego podstawy, przy odpowiednim zastosowaniu zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu (ust. 1), koszty nieobciążające przeciwnika sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji nakazuje ściągnąć z roszczenia zasądzonego na rzecz strony, której czynność spowodowała ich powstanie (ust. 2 pkt 1). Nieuiszczone koszty sądowe od uwzględnionej części powództwa obejmowały opłatę sądową od pozwu w wysokości: $230000 (218000 \text{ zł} + 12000 \text{ zł}) \times 5\% = 11500 \text{ zł} - 2600 \text{ zł}$ (suma opłat uiszczonych przez powodów) = 8900 zł . Jak wyżej wskazano, stronę pozwaną należało uznać za przegrywającą proces merytorycznie również co do kwoty 12000 zł uiszczonej w toku procesu na rzecz M. R. (1). Należało zatem nakazać ściągnięcie od (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. na rzecz Skarbu Państwa kwoty 8900 zł tytułem należnych kosztów sądowych (punkt XI wyroku).

Na podstawie art. 113 pkt 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nieuiszczone koszty sądowe, których powodowie nie mieli obowiązku uiścić, Sąd przejął w całości na rachunek Skarbu Państwa (punkt XII wyroku).

Z tych przyczyn i na podstawie powołanych przepisów oraz art. 316 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy orzekł, jak w sentencji.